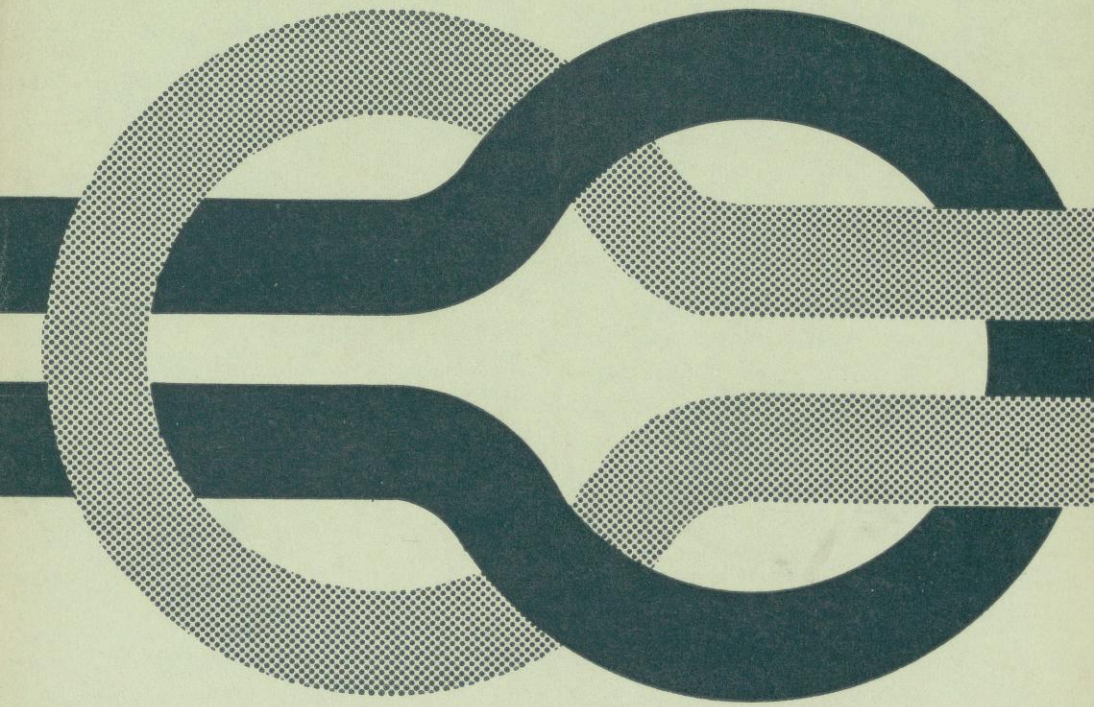
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO
Aviskontoret

19. årg. - 1973 - Nr. 5

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen
Redaksjonskomité: — Kari Bredal — Alfhild Hansson — Else Hansson — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren **Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6088.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

I DETTE NUMMER:

Stortingsmelding om åndssvakeomsorgen i 1974
Glemt å betale «Rapport»?
Fra kongressen i Den Haag. Av Judith Berg
Samarbeidspartnerne er der —
Reprise i julen på «Kardemomme by»
Regjeringsløfter til senere bruk
200 i vanlige barnehager
Årskonferansen i I-utvalget
Lossius-utvalget får tilslutning
Kommunen skaffer avløser
Forsøk og forskning i daghjem og skoler
Nytt fra SOR-rådet
«Som andre mennesker». Film
En «omsorgens filmsentral»?
God samfunnsøkonomi i Føllingbehandling
Et gjennombrudd verden over
Undervisning i institusjoner
Mer skepsis fra skolehold

STATSBUDSJETTET:

Stortingsmelding om åndssvakeomsorgen 1974

Sosialdepartementet vil i løpet av 1974 legge fram Stortingsmelding om åndssvakeomsorgen, basert på innstillingen fra Lossius-utvalget, blir det opplyst i forslaget til statsbudsjett som ble lagt fram i Stortinget 10. okt.

Lossius-utvalget avga sin utredning om målsetning og videre utbygging av åndssvakeomsorgen i desember 1972, og utredningen er nå under behandling i Sosialdepartementet.

Tallet på åndssvake under omsorg var pr. 1. juli ca. 7 550.

Den nye stortingsmelding er viktigste nyhet for omsorgen for psykisk utviklingshemmede på årets statsbudsjett, men åndssvakeomsorgen blir berørt også på en rekke andre punkter.

«Rapport»s redaksjon har lest statsbudsjettet med «omsorgsbriller» og nevner følgende poster:

100 000 til Samordningsrådet

Statsstøtten til Samordningsrådet for åndssvakeomsorgen i Norge er oppført med samme beløp som i år, 100 000 kroner. Det heter i Sosialdepartementets kommentarer til forslaget at Samordningsrådet i en årrekke har drevet betydelig virksomhet for å fremme arbeidet for åndssvakeomsorgen ved bl.a. å arrangere kurs og konferanser for personalet innen åndssvakeomsorgen. Rådet har dertil opplysningsvirksomhet og koordinerer det utstrakte frivillige arbeid innen åndssvakesektoren.

Til de regionale overleger i åndssvakeomsorgen er det for første gang ikke ført opp noen bevilgning, fordi lønnsutgiftene til områdeoverlegene skal dekkes over sentralinstitusjonenes drift fra og med 1974.

Sentralkartoteket for åndssvake er ført opp med 87 000 kroner, samme beløp som i år. Det forutsettes at staten inntil videre forsatt må leie lokaler på Emma Hjorths Hjem i Sandvika utenfor Oslo.

1973 ble det bevilget midler til seks tilsynsråd for åndssvake, og det foreslås opprettet tilsynsråd i ytterligere et område i 1974. Posten foreslås hevet fra 240 000 til 280 000 kroner.

Til dekning av forpleiningsutgifter, reiser og sykehusopphold for åndssvake og epileptikere som ikke er norske statsborgere, er foreslått en økning fra 100 000 til 270 000 kro-

ner. Anslagene over disse utgifter har tidligere vært satt for lavt.

De siste årene Emma Hjorths Hjem var i statens eie, dekket hjemmet en del driftsutgifter for mindre åndssvakehjem som Emma Hjorth var regnskapsfører for. Disse småhjem forpleiet pasienter fra flere fylker. Departementet foreslår at en uoppgjort saldo på vel 300 000 kroner blir avskrevet. Etter betalingsordningen som gjaldt den gang, skulle staten dekke 4/10.

Oppgjøret ellers har gått i samsvar med forutsetningene for samtlige fylker, opplyser departementet.

Sosialdepartementet foreslår å øke bevilgningene til omsorg for funksjonshemmede fra 40,5 millioner i 1972 til 43,7 millioner kroner i 1974. Dette gjelder all omsorg for funksjonshemmede og det meste av økningen faller på stiftelsen Sophies Minde i Oslo.

Undersøkelsene av behov for tilrettelegging av systematisk og individuell informasjonsvirksomhet overfor funksjonshemmede og deres pårørende vil fortsette, sier departementet i sine kommentarer.

To nye fylkeskonsulenter

Det samme gjelder forsøksvirksomheten med konsulenter, plassert ved fylkeslegekontorene for å ta seg særlig av de funksjonshemmede. Det foreslås at ytterligere to fylker får slike konsulenter.

Med utgangspunkt i vedtatte retningslinjer for det sosialmedisinske arbeid i fylkene vil man gå inn for en mer intensiv videreutdannelse av personell til denne virksomhet.

Det arbeides med spørsmålet om å opprette et sentralt register for funksjonshemmede av alle kategorier.

Personalet må bli bedre informert

Til sosial informasjon, studievirksomhet m.v. har departementet foreslått 345 000 kroner for 1974, mot 293 000 i 1973. Kravet om økt offentlig engasjement på opplysningsfronten gjør det nødvendig å sette i verk en rekke informasjonstiltak av generell art, publikasjoner, radio- og fjernsynsprogrammer, brevkurs m.v. Sosialdepartementets utvalg for informasjon til funksjonshemmede er avhengig av tilstrekkelige midler for å kunne løse viktige oppgaver, sier departementet.

Under kursvirksomhet er det avsatt 60 000 kroner til kurs for personale m.m. i helsevernet for psykisk utviklingshemmede.

— Det er av betydning at de forskjellige personalkategorier øker sine kvalifikasjoner og blir holdt underrettet om de vitenskapelige og praktiske fremskritt innen dette helsevern, heter det i kommentarene til denne posten. Det vil fortsatt bli holdt kurs for ulike personalkategorier.

En mindre del av det oppførte beløp er beregnet til kurs for foreldre og andre som et ledd i arbeidet for å stimulere helsevern for psykisk utviklingshemmede.

Av det foreslåtte beløp til stipendier til personell innen helsevernet har departementet ført opp 69 000

kroner til stipendier til etter- og spesialutdanning av sosialmedisinsk personell. Det blir begrunnet med at personellutdanning må gis høy prioritet i omsorgen for de funksjonshemmede.

7 millioner til trivselstiltak

Rådet for omsorgen for funksjonshemmede får etter forslaget 444 000 kroner å rutte med i 1974. Det er 24 000 kroner mer enn i år. Til velferds- og trivselstiltak for funksjonshemmede er det avsatt 7 millioner kroner, det samme som i år.

Utgiftene til opphold i sentralinstitusjoner og i godkjente helseinstitusjoner og daginstitusjoner for åndssvake er beregnet til 246 millioner kroner på Sosialdepartementets trygdebudsjett.

Det er beregnet at åndssvakeomsorgen neste år vil ha 3 400 godkjente plasser i sentralinstitusjoner, 2 100 i andre internatinstitusjoner, 1 650 i daghjem og vernede verksteder og 675 i familiepleie og privatpleie.

Funksjonshemmede i vanlige daghjem

Forbruker- og administrasjonsdepartementet sier i sitt budsjettforslag at det blir behov for et betydelig utredningsarbeid og forsøksvirksomhet i forbindelse med den nye loven om daginstitusjoner og andre tiltak for barn. Forsøksvirksomheten må bl.a. omfatte integrering av funksjonshemmede i vanlige daginstitusjoner, alternative og enklere leketilbud for barn og utbygging av fritidshjem for småskolebarn. Det er ført opp 350 000 kroner til opplysningsarbeid og forsøksvirksomhet, mot 280 000 kroner i år.

Under hjelpeordninger for hjemmene som er foreslått med 40,6 millioner kroner mot 35,7 mill. i år, er det også medregnet hjelpeordninger og hjemmehjelp for funksjonshemmede.

GLEMT Å BETALE «RAPPORT?»

Glemme kan vi alle, og nå kommer «Rapport»s påpasselige forretningsfører og sier at i år har dessverre mange abonnenter glemt å sende inn kontingenten kr. 10.

I ukene framover vil det komme en postgiroblankett fra «Rapport» med «1973 kr. 10» som en påminnelse til de abonnenter det ikke er kommet innbetaling fra.

Men hvis du selv er oppmerksom på at abonnementet for i år ikke er betalt, så bare send kr. 10 til postgiro 9473 uten å vente på purring. Det sparer både tid og porto for bladet.

Spredte inntrykk fra kongressen i Den Haag

Av sosialkonsulent JUDITH BERG

Fem norske fagfolk, derav fire fra Helsevernet for psykisk utviklingshemmede i Oslo, var blant de tusen deltakere i verdenskongressen i Haag i september, arrangert av Den internasjonale organisasjon for forskning av psykisk utviklingshemning.

I denne artikkel forteller sosialkonsulent Judith Berg ved Helsevernet i Oslo fra kjempemøtet, der deltakerne stadig hadde ni muligheter å velge mellom på ett og samme tidspunkt i de seks dagene de var samlet.

For å kunne gi en viss idé om hva som skjedde på den 3. internasjonale kongressen om psykisk utviklingshemning i Haag i Nederland, skal jeg først prøve å beskrive rammen om den. Kongressen fant sted i et kongress-senter spesielt bygget for formålet, og dets muligheter ble sannelig utnyttet.

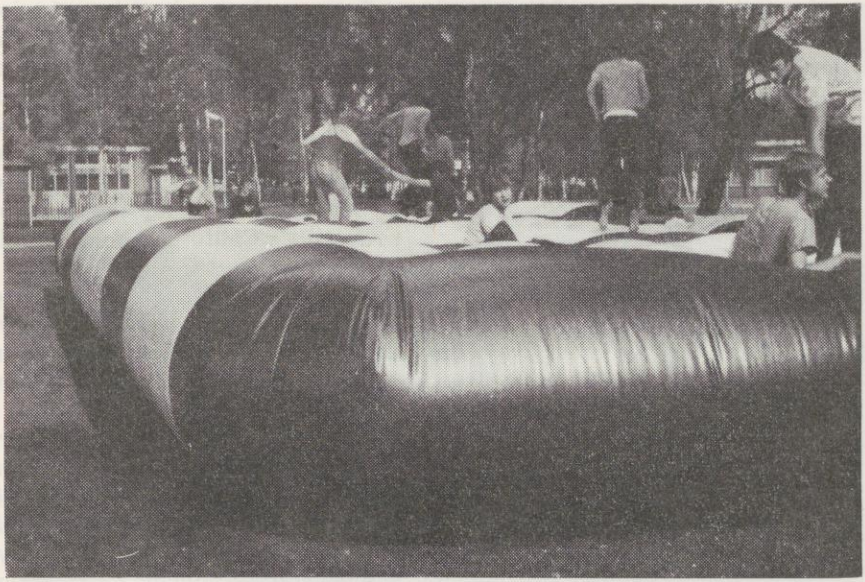
Nærmere 500 kortere eller lengre innlegg ble presentert i løpet av 6 dager for over 1000 tilhørere. Utflukt og weekendtur kom i tillegg. Forelesningene i form av hovedsesjoner og symposier foregikk parallelt i fem store saler fra kl. 9.15 —17.30.

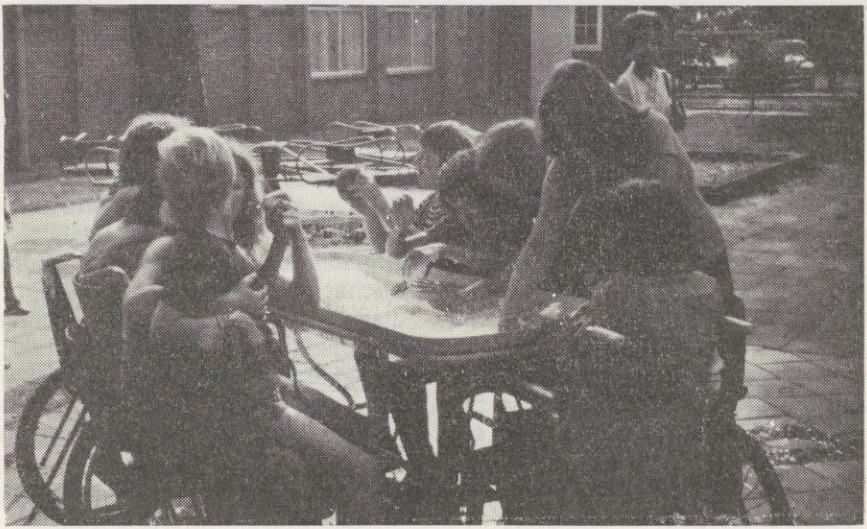
Samtidig med dette kunne man delta i fire gruppediskusjoner og såkalte «open sessions», dvs. mindre uformelle møter. Altså ni muligheter på ett og samme tidspunkt.

For å gjøre valget enda vanskeligere for en alminnelig deltaker, kunne man blåse i all den visdom som ble sprøytet utover en og heller se på en fagfilm isteden. Eller gi avkall på lunsjen og heller studere utstillingen av faglitteratur, brosjyrer, plansjer, fotografier etc. i en mengde hvis studium alene kunne gi beskjeftigelse for en hel uke. Og alt i samme bygning.

Til arrangørenes ære var det ikke den geografiske orienteringen som var vanskelig — det var lett å finne frem overalt — men den innholdsmessige.

Det var vanskelig å lese ut av en tittel på 3-4 ord med ditto innledere om innholdet ville svare til ens forventninger og om en ikke ville få følelsen av déjà vu — at man har opplevet nøyaktig det samme tidligere. Og hvis så var tilfelle, løp man til den neste salen. Man følte seg som en pisket hund.

Besøk på flere nederlandske institusjoner var med i programmet for deltakerne i Haag-kongressen. Disse to bildene er fra den katolske institusjon Nienweroord i Baasen, øverst en praktfull «luftpute-lekeplass» hvor selv de mest engstelige og handicapte elevene torde å slippe seg løs i lek. Nederst en rullestol-gruppe omkring et grunt badekar med vann — også en fin lekemulighet for sterkt skadde barn.

Av og til var man så heldig å ramle inn i en åpen session hvor man kunne føre dialog med en ganske alminnelig yrkesutøver av et eller annet slag, eller være tilhører mens andre diskuterte.

At arrangørene bevisst gikk inn for denne form for kunnskapsformidling, bar også spørsmålsskjemaet som bidragsyterne skulle fylle ut, vitnesbyrd om. Når skjemaene blir bearbeidet, er det ikke utelukket at fremtidige kongresser i enda større grad kommer til å basere seg på «open sessions», istedenfor alle de parallelle foredrag hvor flesteparten av tilhørerne brenner inne med sine spørsmål og innvendinger.

Når det gjelder det mer selskapsbetonte samvær, burde kanskje den for øvrig meget stilige mottagelsen i tronhallen vært holdt tidligere enn nest siste dagen. Det er ved slike uformelle samværsformer man blir kjent med hverandre, utveksler idéer og knytter forbindelser tvers over landegrensene, noe som kanskje er det mest verdifulle ved disse mammutarrangementene.

Som det burde fremgå av foranstående er det svært vanskelig, i hvert fall for meg, å kunne peke ut noen eller noe foredrag som varig ble stående i erindringen.

Det jeg ble slått av er det store antall forskningsprosjekter og programmer som blir satt ut i livet i Amerika og delvis også i England. Deres formål generelt sett er å forbedre omsorgens kvalitet, noe som er et forlengst passert stadium i hvert fall i vår del av verden, i Skandinavia og delvis også i Nederland.

Betegnende var det å høre fra for eksempel Leopold Lippmann, forfatter av en nylig publisert bok: «Attitudes toward the handicapped, A comparison between Europa and the United States», at da den danske omsorgssjef N. E. Bank-Mikkelsen besøkte en del institusjoner i Amerika i California, ble han helt syk av hva han så.

Da han til slutt allikevel lot seg presse til å uttale seg overfor journalistene, ble dette opptakten til en større politisk oppvask i staten California.

I vår omsorg har vi veldig lite av det som vi direkte må skamme oss over, men det er fortsatt mange områder hvor vi enda har noe å lære. Jeg sikter til de utallige systemer som er utviklet for å bibringe våre elever den ønskede atferd og å måle effekten av denne prosessen, det som går under navnet «behavior modification». Det samme gjelder måten å lære våre elever språk på.

Det er nok å nevne navn her som Skinner, Løvaas and Watson i Amerika, Tizard, Mittler og Kushlick i England. Måten å nærme seg problemet på kan være forskjellig i disse systemer, det som er felles er utgangspunktet og målet.

Nemlig å lære elevene elementære ferdigheter som å spise, kle av og på seg, skjøtte sine hygieniske behov på en sosialt akseptabelt måte og å lære å meddele seg til andre.

Hvilken av disse metodene man vil anvende er opptil ens kunnskapsnivå, temperatment og hensiktsmessigheten.

Utfluktene under Haag-kongressen var en kjærkommen mulighet til uformell faglig kontakt. Her utveksles erfaringer på Zuidersjøen, fra venstre sosialkonsulent Judith Berg, Oslo, Ingrid Thalen fra administrasjonen i svensk åndssvakeomsorg, lærer Evelyn Carlsson fra Minnesota, ass. overlege Aase Skogrand, Oslo og fru I. K. Dalen fra det svenske foreldreforbundet.

Det de fleste av disse forskerne er enige om, er å ville trekke inn i treningsprosessen foreldrene, samarbeidspartnere som man ikke kan neglisjere lenger.

Ut fra forskjelige premisser ble det på kongressen gitt bred plass til diskusjon av mulige metoder for å hindre at psykisk utviklingshemning fremstår. De jeg hørte på, fremhevet sosialmedisinens og de sosiale åtgjerders betydning for å rette på følgene av feil- og underernæring, samt den rolle det sosiale og fysiske miljø spilte ved utviklingen av intelligens.

Men den vekt forskerne tilla de enkelte faktorer, varierte også her sterkt, avhengig av hva slags orientering disse hadde og hvilken retning eller skole de tilhørte. De mistenkte også narkotiske stoffer, røyking, insektdrepende midler, miljø-, mat- og vannforurensning samt radioaktive stråler, uten å kunne støtte seg til pålitelige data. Her ønsket man mer forskning.

Jeg sitter igjen med inntrykk av at utallige forskere fra mange nasjoner prøver å finne løsninger på akkurat samme problemområder

Samarbeids-partnerne er der —

Når vi ser oss om etter samarbeidspartnere, vil vi snart oppdage at de finnes, skriver den nye formannen i Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede, lektor Sigurd Dittmann på lederplass i siste nummer av forbundets blad «Vår Rett».

Vi har grunn til å tro at kravet om rettferd for den psykisk utviklingshemmede i dag får tilslutning fra langt flere enn de som organisatorisk står i våre rekker. Derfor vil vi i fremtiden, så langt det er forenlig med vår formålsparagraf, bygge ut samarbeidet på alle fronter. Vi har ikke råd til å la det være, sier Dittmann.

Også forbundets generalsekretær Sigurd Gohli gir uttrykk for det samme syn i en artikkel i bladet der Gohlis foredrag på landsmøtet i Bodø er gjengitt:

Ingen frivillige organisasjoner som forsøker å arbeide på dette feltet i dag kan klare seg uten foreldre. Vi på vår side kan utmerket godt klare oss som organisasjon uten andres medvirkning. Spørsmålet er bare om vi av historiske eller andre grunner har råd — eller rett — til å snu ryggen til andre som kan bli verdifulle medhjelpere i meget av vårt virke, spesielt av opinionsskapende art.

Det samarbeid som er innledet mellom Samordningsrådet og NFPU, viser klart at vi har brede felter, bredere enn jeg trodde, der vi med stor fordel kan stå sammen om å løse oppgaver.

Alle fellesoppgaver som går på den psykiske utviklingshemmedes velferd og rettigheter gir soleklare plikter for oss til å legge til side mistro og skepsis og tre inn i et samarbeid. Det er, rett forstått, verdien og berettigelsen av tiltakene som må være bestemmende, ikke hvem som ønsker å realisere dem.

---

uten å ha kjennskap til hverandres bestrebelser.

Om moderne databehandling administrert av et nøytralt overnasjonalt organ kunne bidra til å koordinere denne forskningen for å hindre bortkastet dobbelkjøring og overlapping, ville jeg tro at resultatet kunne bli bedre. Eller er dette bare ønsketenkning?

REPRISE I JULEN PÅ «KARDEMOMME BY»

Ragna Rindal-elevenes TV-opptreden med Egners «Folk og røvere i Kardemomme by» i mars blir sendt som reprise i julens fjernsynsprogram. I mellomtiden er også Danmark blitt oppmerksom på teatergruppen med den uforlignelige publikumsappell.

I midten av oktober ble forestillingen oppført for stappfullt hus i aulaen i St. Annagade skole i Århus, også denne gang med Erik Bye som konferansier og programleder.

REGJERINGSLØFTER TIL SENERE BRUK —

Det er ingen sensasjon at den nye arbeiderpartiregjeringen som overtok 16. oktober, omtalte de funksjonshemmede i sin tiltredelseserklæring to dager senere. Tvertom ville det vel være oppsiktsvekkende dersom en uttalelse i dag fra topp-planet om praktisk politikk i Norge hadde u n n l a t t å nevne denne folkegruppen spesielt. SÅ langt er vi iallfall kommet.

En regjeringserklæring er likevel noe man gjerne vender tilbake til når løftene skal myntes ut i hverdagen. Her er derfor Bratteli-regjeringens formuleringer:

«I særlig grad vil regjeringen legge stor vekt på å bedre vilkårene for de svakest stilte grupper i samfunnet. Den økonomiske vekst må først og fremst komme disse gruppene til gode, samtidig som vilkårene bedres ved en menneskeliggjøring av vårt arbeids- og samfunnsliv».

«Forsert utbygging av daginstitusjoner for barn.»

«Omlegging av sosialpolitikken med større vekt på forebyggende og desentraliserende tiltak. Samordning av sosial- og helsetjenesten. Særlig vekt på å bedre de funksjonshemmedes muligheter.»

200 I VANLIGE BARNEHAGER

Dansk åndssvakeomsorg har sørget for at 200 psykisk utviklingshemmede barn går i alminnelige barnehager, opplyser bladet «S.A.-nytt». I de fleste tilfeller er betalingen den samme for andre barn, og beløpet dekkes av åndssvakeomsorgen. I enkelte tilfeller der det er tale om sterkt hemmede barn, ytes det dobbelt betaling, slik at tallet på barn i gruppen kan reduseres.

Det finnes også eksempler på at det utviklingshemmede barnet stiller slike krav til personalet at det er nødvendig for omsorgen å dekke utgiftene til lønn for ekstra medhjelpere i barnehagen. Åndssvakeomsorgen har imidlertid gitt beskjed om at en slik ordning bare kan innføres unntaksvis og for et begrenset tidsrom.

Årskonferansen i I-utvalget:

PERSONALUTDANNING - INFORMASJON

Personalutdannelsen innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede skal drøftes på årskonferansen for Institusjonsutvalget — tidl. Hjemmenes Utvalg i Samordningsrådet for åndssvakesaken. Konferansen holdes på Park Hotell i Sandefjord i dagene 9. til 11. november. Formannen for Institusjonsutvalget er lege Mikal F r e s t a d, Fredrikstad.

Konferansen skal ta for seg alle kategorier personale, sykepleiere og vernepleiere, hjelpepleiere, lærerutdannelsen innen omsorgen, foreldrenes kunnskaper, lege/tannlegetjenesten, psykologer m.v., idretts- og fritidsutdannelsen, og kunnskapsmengden hos det øvrige personell, arbeidsledere, pleiemedhjelpere, håndverkere m.v.

Informasjonstjenesten innen omsorgen blir også belyst av flere innledere. Styrer Asbjørn Lundgård tar for seg informasjon til personalet, styrene og foreldrene, lektor Sigurd Dittmann behandler informasjon til offentligheten, radio, TV, presse osv., og styrer Gunnar Brekke belyser informasjonsbehovet til offentlige myndigheter, fylker, kommuner, departementer.

Lossius-utvalget får tilslutning i synspunkt

— Stort sett har Lossius-utvalget fått tilslutning til sine synspunkter på den fremtidige organiserng av omsorgen for psykisk utviklingshemmede. Uenigheten kommer først uttrykk når det gjelder den praktiske utforming, sier byråsjef Ole U l l e b e r g ved Kontoret for psykiatri i Sosialdepartementet til «Rapport».

Utvalgets innstilling har vært ute til uttalelser i omlag 130 instanser som hadde svarfrist til 20. september, og departementet har fått store mengder velbegrunnede reaksjoner på komitéarbeidet. Blant de som har uttalt seg er landets fylkesmenn, fylkeslegene, områdeoverlegene, Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge og Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede.

— Det er tydelig lagt mye arbeid på å vurdere innstillingen, og svar-

KOMMUNEN SKAFFER AVLØSER

I Skellefteå i Sverige kan foreldrene til utviklingshemmede barn ringe til sosialkontoret og be om en avløser hjemme når de selv skal til legen, frisøren, ut og handle, eller rett og slett trenger å hvile ut etter en våkenatt.

Avløserordningen er innført, foreløbig på forsøksbasis, av Skellefteå kommune, og den er gratis for foreldrene. Etterspørselen har vært så stor at man regner med å gjøre tilbudet permanent.

Avløseren har tidligere arbeidet som hjemmehjelp, bl.a. flere år i en familie med en sterkt utviklingshemmet gutt. Hun praktisere i en institusjon før hun tiltrådte.

«Avløseren» Göta Antonsson i Skellefteå sammen med et av barna som i blant får besøk av henne.
(Foto fra FUB-kontakt, S. O. Hedberg.)

---

ene vitner om gjennomtenkte standpunkter, sier byråsjefen. Enkelte går imot innstillingen på noen punkter, men det rokker ikke inntrykket av enighet om hovedsynspunktene.

— Når kan vi vente stortingsmeldingen?

— Det kan ikke bli tale om at den kan legges fram i Stortinget før i vårsesjonen. Det blir et veldig arbeid å gjennomgå alle uttalelser og utforme den endelige melding.

Forsøk og forskning i daghjem og skoler

Forsøk med undervisning av funksjonshemmede barn, både i førskolesektoren og i grunnskolen, ventes å bli utvidet i de nærmeste år. I forbindelse med den nye loven om daginstitusjoner for barn blir det understreket i statsbudsjettet for 1974 at det er behov for betydelig utredningsarbeid og forsøksvirksomhet.

Også lovforslaget med bakgrunn i Blom-komitéens innstilling om undervisning av funksjonshemmede barn i den vanlige skolen, vil skape situasjoner som trenger pedagogisk utprøving.

Fra Forsøksrådet for Skoleverket har «Rapport» innhentet endel opplysninger om forsøk som er i gang og som planlegges.

Barnegrupper med utviklingshemmede

Forsøk og forskning på førskolesektoren ble forberedt av Forsøksrådet fra høsten 1971 etter henstilling fra Daginstitusjonsutvalget og det daværende Departementet for Familie- og Forbrukersaker. Forsøksrådet la opp arbeidet i samsvar med retningslinjene fra Daginstitusjonsutvalget, der det bl.a. heter at det er behov for å få bragt på det rene «hvordan utviklingshemmede barn kan integreres i barnegruppene på en måte som dekker alles behov».

I de nye forsøk ønsker Forsøksrådet å prøve ut ulike modeller for førskoletilbud i byer og tettbygde og grisgrendte strøk, og arbeidet er delt inn i følgende to hovedpunkter:

I. a. Planlegging, igangsetting og oppfølging av forsøk med pedagogisk opplegg for barn i aldersgruppen 0—10 år.
   b. Arbeid med videreutvikling av det pedagogiske innhold både i førskolen og i småskolen (bl.a. med vekt på språk- og begrepsutvikling og leseopplæring). Det legges vekt på koordinering av de pedagogiske tilbud i førskole og småskole, og kontinuitet i oppleggene. Pedagogisk differensiering og hjelp til funksjonshemmede i et integrert opplegg blir en viktig del av dette arbeide.
   c. Koordinering av tilsynsfunksjonen for førskolebarn og småskolebarn (tilsyn og fritidsbeskjeftigelse for barn som har behov for det før og etter skoletid).

II. Vurdere og uttale seg om hva som vil være den mest hensiktsmessige administrasjon av denne virksomheten, lokalt så vel sentralt.

Fauske og Vågå

Følgende forsøk er i gang:

Fauske kommune i Nordland: Her er det førskoler på fem av kommunens seks barneskoler. Fauske sentralskole i Fauske sentrum har ikke plass til førskole, og en leier lokaler i den gamle Telegrafbygningen hvor det også er innredet et lekotek.

Førskoletilbudet er to eller tre ganger i uken á tre timer, og det er for alle 6-åringer i kommunen, for yngre psykisk, fysisk funksjonshemmede fra 4-årsalderen, samt for eldre psykisk funksjonshemmede skolebarn.

Skoletrette ungdomsskoleelever eller elever fra 10. skoleår som ønsker å utdanne seg til førskolelærere, kan også få være i førskolegruppene.

Hauan grendeskole med barn fra 1.—3. klasse og førskole for 3 til 7 år, startet i år med felles styrer.

Erikstad grendeskole som blir for samme gruppe barn, tas i bruk skoleåret 74/75.

Vågå kommune i Oppland: Her er også førskoler på alle skolene unntatt på Vågåmo barneskole i det mer tettbygde sentrum av kommunen. Tilbudet er på to gan-

Forsøksvirksomhet med integrering av funksjonshemmede i vanlige daginstitusjoner anses i dag så viktig at det er nevnt spesielt i forslaget til statsbudsjett for 1974.
(Foto: «S. Å.-nyt».)

Drikk

TETLEY TE

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt — Fisk — Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

ODD HAGEN
GLASSMESTER
Magnor — Tlf. 37 606
Lager av Drammens Isolerglass
Kontakt oss — Hurtig levering

MASCOT
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vic
PORSGRUNN

BÆRUM BLOMST
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
Brudebuketter - Dekorasjoner - Kranser
Tilsluttet Interflora, Norge

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 20 82 12

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Teie — Telefon Tønsberg 21 3 45

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

A. TORP
Regnskapskontor
Tlf. 21 74 85

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

ger i uken á 5 klokketimer og er for de samme barn som er nevnt under Fauske-opplegget.

I Vågåmo er det opprettet en daginstitusjon for hele kommunen med barn som sogner til Vågå barneskole, førskoletilbudet.

I Søre-Grindstugu hvor daginstitusjonen er skal det opprettes et lekotek som skal drives av førskolelæreren i samarbeid med en spesialpedagog.

Utprøving av metodeopplegg i førskolen: Fire metodeopplegg prøves ut over en 2-årsperiode i ulikt organiserte førskoler (daghjem, barnehage, førskoleklasser).

1. Metodeopplegg i språktrening i førskolen.
2. Metodeopplegg i trening i mengder og antall i førskolen.
3. Metodeopplegg i musikk i førskolen.
4. Metodeskisse til et år i førskolen.

Prosjekt under planlegging

Et forsøk med samordning av tiltak for grunnskole og førskole i en større by er under planlegging. Her skal en forsøke et opplegg med et koordineringsutvalg og tre prøvemodeller. Prøvemodellene viser hvordan en kan samarbeide når det gjelder spesialtiltak for funksjonshemmede, og samordning og kontinuitet i det pedagogiske opplegg i daginstitusjoner og i grunnskolen.

Et forsøk på å samordne pedagogiske tiltak for tilsynet av barn i førskolen og barn i småskolen i en skolekrets i en tettbygd kommune nær Oslo er under planlegging.

Ni PP-distriktssentra

Forsøksvirksomheten er ellers særlig knyttet til de pedagogisk-psykologiske distriktssentra (PPD) som er opprettet og er under utbygging på ni steder i landet. Forsøksrådet for Skoleverket har lagt opp en rekke flerårige forsøk ved skoler som ligger innenfor sentrenes aksjonsradius, i flere tilfeller fram til utgangen av 1975. Forsøkene skjer innenfor distriktssentrenes målsetting som er formulert slik:

— å gi spesialpedagogisk hjelp til funksjonshemmede barn, ungdom og voksne, mest mulig i tilknytning til et normalmiljø og i nærheten av hjemstedet,

— å koordinere, dels integrere på det distriktsmessige plan alle tiltak som har med undervisning, opplæring og spesialpedagogisk behandling av funksjonshemmede å gjøre,

— å foreta en tidligst mulig registrering og behandling av funksjonshemmede,

— å delta i planleggingen når det gjelder utbyggingen av spesialtiltak for funksjonshemmede innen distriktet,

— å skape et stimulerende spesialpedagogisk miljø hvor fagfolk med ulike spesialiteter vil kunne

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE

SKOTØYFORRETNING

Sandnes — Tlf. 61 282

AASHOLT LANDHANDEL

Alt I Dagligvarer

Garn og Kofter

Berg st. Tlf. 95 167

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.

Ing. Bjørn Holm

1760 Berg st. — Tlf. Halden 83 443

BERG HANDEL

Alt i dagligvarer

Berg st. — Telefon 95 203

JANSENS BLOMSTER

Sandnes — Telefon 61 142

BJERKS TREVAREFABRIKK

Spes.: Garderobeskap

Sandnes — Telefon 63 260

OSVALD HOLMEN A/S

AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL

Gjøvik — Sentralbord 72 200

JOSDALS FYSIKALSKE INSTITUTT

Langgt. 50

Sandnes — Tlf. 62 366

O. K. ELEKTRISKE

Aut. installatør i Stavanger og Hetland

Stavanger — Telefon 22 096

AKSEL OLSEN

Blikk- og Kobberslagerforretning

Hetlandsgt. 33 — Telefon 20 451

Stavanger

KURANT ARMATUR

Metallstøperi — Belysningsarmatur

Halden — Telefon 84 882

TØFFELHUSET

Alt i Sko og Tøfler

Lars Hertervigsgt. 3 — Tlf. 24 575

Stavanger

muliggjøre en sikrere diagnostisering og bedre behandling av funksjonshemmede,

— å prøve ut nye metoder i behandlingen av funksjonshemmede.

Forsøkene ved de ni PPD har følgende særtrekk:

Sentret Gjøvik-Toten har egen samarbeidsavtale med spesialskolene i distriktet i forsøksperioden fram til utgangen av 1974.

Virksomheten omfatter samtlige grunnskoler og spesialskoler innenfor de tre kommunene Gjøvik, Vestre Toten og Østre Toten. De tre fagrettlederne i hjelpeundervisning har utvidet nedsatt lesetid på tilsammen 16 undervisningstimer pr. uke for å samarbeide med PPD.

Skolepsykologisk rådgivningsarbeid består av klientarbeid og skolemodenhetsundersøkelse.

Funksjonshemmede barn i førskolealder: Samarbeid med fylkeslege, distriktsleger, helsesøstre, sosialkontorer og Åkershagan sentralinstitusjon. Oppsporing/registrering/oversikt. Førskolelærer skaffer plass for funksjonshemmede barn — råd — veiledning.

Spesialskolene er representert ved ett styremedlem i PPD's styret, og skaper grunnlag for integrert samarbeid. Samarbeidet strander ofte på at skoleslagene er atskilt administrert.

Annet arbeid: Utredning og konsulentarbeid, kurs og undervisning, arbeid med oppretting av daginstitusjoner, samarbeid med off. etater og organer, utbygging av lekotekvirksomhet.

Tre i Troms

De tre sentrene Nord-Troms, Midt-Troms og Sør-Troms danner en fylkesmodell, og de arbeider sammen om felles pedagogisk veiledningstjeneste i Troms. Hvert senter har en representant i det spesialpedagogiske fylkesråd. Gjennom rådet er det åpnet vei for samarbeid med helse- og sosialsektoren, attføringssenteret og arbeidsformidlingen.

Alta/Loppa-sentret

tar sikte på å gi barn, unge og voksne et best mulig spesialpedagogisk tilbud på sitt hjemsted eller så nær dette som mulig: Tidlig registrering av funksjonshemmede barn — ca. 1 års alderen. Opprettet et sosialt forum der personalet fra de samarbeidende instanser møtes 3-4 ganger hvert ½-år for å diskutere felles problemer.

Holdningsbearbeiding i lokalmiljøet når det gjelder de funksjonshemmede.

Østre Romerike-sentret

omfatter Aurskog, Høland, Nes og Sørum. Forsøket skal prøve ut i hvilken grad funksjonene til en pedagogisk veiledningstjeneste og et pedagogisk/psykologisk distriktskontor kan koordineres.

For det andre prøve ut mulighetene for en samordning av tjenester for de ulike skoleslag. For det tredje skal en prøve ut i hvilken utstrekning og på hvilke områder det er mulig og ønskelig å desentralisere tjenesten.

BILREK.

Bjørn Rist & Co.

Telefon 1 574 - Kirkenes

Telegr.adr.: «Bilrek»

Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita Forsikring

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag

Hovedkontor i Steinkjer

L. HVIDING

Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

MANDALS SPAREBANK

Mandal

*

Etablert 1840

Fotograf

STRAND

Kongsberg

AAS KAFETERIA - KIOSK

v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

GUDVEIG BRENNUM HJEMMEBAKERI

N. Ål — Lillehammer — Tlf. 52 184

Besøk

BOLLA KONDITORI

Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

JONAS WALDELAND

Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN

Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

ARNT SVENDSEN

Kjemisk Renseri — Fargeri

Rosenkrantzgt. 14 A — Stavanger
Telefon 24 064

LARS GRØNVOLD

Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

Bodø (Saltenområdet)

har sentret som hovedoppgave å hjelpe skolen til større selvstendighet i sitt rådgivnings- og hjelpearbeid. Arbeidet har vært konsentrert om registreringsvirksomheten, diagnostiseringsvirksomhet. Arbeidet har også tatt sikte på å styrke organiseringen av kommunenes totale hjelpearbeid gjennom noe langsiktig og omfattende planlegging og ressursdisponering.

Haugesund-sentret:

Integrert spesialundervisning. Fra departementets hold går dette forsøket under betegnelsen «forsøksordnet spesialundervisning». Ca. 80 elever inngikk i denne undervisningen i 1972/73, og personalet ved PPD hadde det faglige tilsynet med disse ABC-kurs.

Forsøksrådets tilskudd har blitt brukt til kurs og seminar for lærere og til oppbygging av spesial-pedagogisk læremiddelutstilling. Grunnskolen er godt hjulpet, men det gjenstår mye når det gjelder tiltak i førskolealder og voksen alder.

Vest-Telemark:

Tilbud til elevene om eksternat- og internat-undervisning og behandling innfor PPD-senteret. Det er også tilbud til familien til eleven om det skulle være nødvendig.

I tillegg kommer de desentraliserte spesialtiltakene på skolen, samarbeid med sosial- og helsesektoren, kursvirksomhet, andre stimuleringstiltak og forskning.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Samordningsrådets arbeidsutvalg har vedtatt å legge årsmøte 1974 til Bergen etter innbydelse fra Bergen og Hordaland Støttelag. Årsmøtet vil bli holdt på Fantoft sommerhotell fredag 24. og lørdag 25. mai.

*

Samordningsrådets tilsluttede ledd har fått tilsendt det vedtak om samarbeid regionalt og lokalt som er gått ut fra samarbeidsutvalget mellom Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede og Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge. Utvalget peker på at det er mer som binder enn som skiller, og at foreldre, faglige og frivillige organisasjoner og grupper som møtes på regionalplanet, vil oppleve dette.

Vedtaket er gjengitt i sin helhet i Rapport nr. 3 i år (side 96), og vi skal her bare minne om de praktiske råd som er gitt for samarbeidet mellom organisasjonene:

Orientere hverandre om saker av felles interesse, invitere hverandre til møter og arrangementer, samarbeide om fellesarrangementer, og der det er mulig opprette regionale samarbeidsutvalg mellom Forbundet og Samordningsrådets organer.

«Som andre mennesker» — en film om samliv

— På pleiehjemmet hadde jeg ingen steder å gjøre av meg når jeg ville gråte, sier unge Margaret i filmen «Like other people» — Som andre mennesker.

Margaret og Willie er de to sentrale personene i denne britiske filmen om funksjonshemmet ungdoms følelsesmessige, seksuelle og sosiale behov. De er spastikere, Willie er henvist til rullestolen, Margaret er i stand til å gå. Begge er sterkt talehemmet og har møye med å greie hverdagens mange oppgaver.

De bor i en institusjon opprettet av det britiske spastikerforbundet, som også har tilrettelagt og finansiert filmen med tilskudd fra bl.a. organisasjonen for psykisk utviklingshemmede barn.

De medvirkende spiller seg selv i filmen, og de bruker sine egne egne ord når de snakker om sam-

Margaret og Willie, de to spastikerne som er hovedpersonene i den engelske filmen «LIKE OTHER PEOPLE».

funnets sviktende evne til å behandle dem som andre mennesker med muligheter både til å motta og å yte.

Margaret og Willie ønsker å arbeide, de vil ha lov til å gifte seg, de vil leve sitt eget liv — for hverandre. Scenene fra deres samliv, de trivielle og de intime, virker så fortettet ekte at man opplever dem i spenningsfeltet mellom det skjønne og det sjokkerende.

«Like other people» er innkjøpt av Statens filmsentral som leier den ut. Overlege Christofer Lohne Knudsen ved Kontoret for psykiatri i Helsedirektoratet gir filmen denne anbefaling:

«Filmen gir en meget verdifull innføring i handicapped ungdoms problemer, og den synes velegnet f.eks. som diskusjonsgrunnlag ved undervisning av forskjelige personalkategorier.»

Forespørsler om leie av filmen «Like other people» skjer til Statens filmsentral, Schwensensgt. 6, Oslo 1.

En «omsorgens filmsentral»?

BEHOV FOR REGISTRERING OG UTLEIE

Opplysningsfilmene som viser behandling, trening og opplæring av psykisk utviklingshemmede finnes det en del av, og nye kommer til etterhvert. Vi vet at det eksisterer lærerike kvalitetsfilmer f.eks. av amerikansk, britisk og nederlandsk produksjon, og mange norske filmer er også verd å ta med.

Men hvor skal vi få fatt i dem?

Kontoret for psykiatri i Helsedirektoratet har arbeidet en del med spørsmålet om å registrere aktuelle filmer og organisere utlånsvirksomhet til f.eks. organisasjoner, foreldrelag, seminarer og studiegrupper.

— I første rekke har vi tenkt på hovet her hjemme, men det kan også komme på tale med filmutlån over landegrensene, spesielt i Norden, sier byråsjef Ole Ulleberg til «Rapport». Han finner det naturlig med et videre faglig samarbeid, f. eks. med Mental Barnehjelp og psykisk helsevern for barn og ungdom.

Kontoret for psykiatri er villig til å påta seg oppgaven og regner med at den kan inngå som en del av kontorets virksomhet, slik at det ikke blir nødvendig med noen ekstra starts- og driftskapital.

Institusjoner, foreninger eller enkeltpersoner som har egnede opplysningsfilmer, oppfordres til å melde fra til Kontoret for Psykiatri, Sosialdepartementet, Oslo Dep,, Oslo 1.

God samfunnsøkonomi i Følling-behandling

LIVSLANG PLEIE ER ALTERNATIVET

— Om et barn er offer for skjebnen, skal det ikke også være offer for vår forsømmelse, uttalte president John F. Kennedy en gang.

Sitatet er aktuelt i all åndssvakeomsorg, men i særlig grad når det gjelder Følling-barna, pasientene med den medfødte stoffskiftesykdom phenylketonuri. Føllings sykdom har fått navn etter den norske professor Asbjørn Følling som først påviste den.

Femten norske barn

I Norge er behandlingen av Følling-barna sentralisert ved en egen avdeling i Oslo Observasjonshjem. Av årsmeldingen fra Støttelaget for åndssvake i Oslo fremgår det at avdelingen i løpet av 1972 hadde 15 «Følling-barn» innlagt, derav fem som ble fulgt av sin mor. Det ble gitt instruksjon til mødre i «følling-diett» og lege og sosionom har gitt støtte og rådgivning både til personalet og foreldre.

Belegget i avdelingen har variert en god del. Til sine tider har det vært meget rolig, men også perioder med ganske store diettvansker og uro.

Personalet har ved siden av lege og sosionom, og en periode også psykolog, vært til stor hjelp for foreldre når det gjaldt dietten og eventuelt andre problemer som følger med det å ha et Følling-barn i hjemmet, heter det i årsmeldingen.

Kennedy-instituttet beregner

I Danmark har Kennedy Institutet, åndssvakeomsorgens behandlingshjem og forskningsinstitutt for Føllings sykdom, det siste året foretatt såkalte «cost benefit-undersøkelser», som går ut på å vurdere omkostningene ved forebygging og behandling av åndssvakhet i forhold til utgiftene ved et livslangt institusjonsopphold.

Overlege Erik Wamberg ved Kennedy Instituttet redegjør for undersøkelsene i siste nummer av tidsskriftet «S.Å.-Nyt». Han understreker at beregninger av denne art naturligvis er beheftet med noe usikkerhet. De omfatter heller ikke problemets menneskelige aspekter og er derfor forkastelig ut fra en etisk betraktning.

Likevel er innsatsen overfor Føllings sykdom, som uten behandling

oftest fører til dyp åndssvakhet, godt egnet til å belyse de samfunnsøkonomiske perspektiver som knytter seg til forebygging av åndssvakhet.

For hvert diettbehandlet barn er det utgifter på følgende områder:

1. Oppsporing av sykdommen
2. Diettbehandling i ti år
3. Behandling og kontroll ved Kennedy Instituttet i hele behandlingsperioden.

Mot disse omkostninger står innsparte utgifter ved et institusjonsopphold.

Blodprøve 1,50 kr. pr. barn

I Danmark koster den rutinemessige blodprøve på alle nyfødte barn for Følings sykdom ca. 1,50 kr. pr. test. Ved undersøkelse av ca. 80 000 prøver årlig på Statens Seruminstitutt oppspores gjennomsnittlig sju tilfeller av Følings sykdom. Omkostningene ved oppsporing av hvert Følling-barn er altså ca. 17 000 danske kroner.

Diett-pulveret som barna må ha, er dyrt, ca. 300 kroner pr. kilo. Utgiftene til pulveret samt merutgiftene til annen spesialkost i forhold til normal barnekost, ligger mellom 6 000—12 000 kroner pr. år, eller gjennomsnittlig 10 600 kroner pr. barn. For en 10 års behandlingsperiode blir det ca. 106 000 kroner.

I tillegg kommer hvert enkelt barns andel i Kennedy Instituttets driftsomkostninger, som for hele

Fra Kennedy Instituttet i Glostrup utenfor København, der Følling-barna blir behandlet.

behandlingsperioden er beregnet til 165 200 kroner.

Dagens verdi av de samlede utgifter til oppsporing og kontrollundersøkelser av et Følling-barn fra fødselen til 8-10 årsalderen, beløper seg dermed til ca. 288 200 kroner.

Seksti år i institusjon

Dette betydelige beløp må nødvendigvis sammenliknes med det beløp som hvert ubehandlet Følling-barn kommer til å koste samfunnet. Uten diettbehandling vil de fleste pasienter bli utviklingshemmet i en så alvorlig grad at man må regne med opphold i institusjon hele livet. Den gjennomsnittlige levealder er den samme som for åndssvakeomsorgens øvrige klientell. Det betyr at man må forutse institusjonsanbringelse i ca 60 år.

De årlige omkostninger ved opphold i danske sentralinstitusjoner var i 1971/72 gjennomsnittlig 50 000 kroner pr. pasient.

En halv million pr. barn

På basis av disse opplysningene har den danske Socialstyrelsens planleggingsavdeling beregnet at de samlede omkostninger ved en ubehandlet Følling-pasients opphold i et sentralhjem beløper seg til ca. 822 500 kroner.

Den samfunnsøkonomiske gevinst ved den etablerte innsats overfor Føllings sykdom kan derfor settes til minst en halv million kroner pr. barn.

Det må være innlysende at ethvert tiltak til forebygging av åndssvakhet har krav på en høy prioritet, først og fremst av hensyn til det enkelte barn og dets familie, men også av hensyn til samfunnet, konkluderer overlege Wamberg.

Et gjennombrudd verden over

— Det har skjedd et gjennombrudd av nye tanker om normalisering og integrering, sier lederen for det svenske Riksförbundet FUB, Richard Sterner, som holder på med en kartlegging av forholdene for de psykisk utviklingshemmede i mange land.

Undersøkelsen er foretatt etter oppdrag av Den internasjonale liga av organisasjoner for psykisk utviklingshemmede og i samarbeid med FN's avdeling for rehabilitering.

Gjennom spørreskjemaer og ved innsamlet litteratur har Sterner dannet seg et bilde av situasjonen, og i siste nummer av bladet «FUB-kontakt» slår han fast at det hender gledelige ting på mange kanter av kloden. Sterner har brukt sommeren til å lese en rekke utmerkede planer om forbedret omsorg, og han

Undervisning i institusjoner

KUD-UTVALG SKAL KARTLEGGE

Kirke- og Undervisningsdepartementet har oppnevnt et utvalg på sju medlemmer som skal ta for seg undervisningen i sosiale og medisinske institusjoner. Omsorgen for psykisk utviklingshemmede er godt representert i utvalget

Oppdraget er å klarlegge den funksjon og det omfang obligatorisk skole og frivillig videregående skole bør ha ved ulike typer sosiale og medisinske institusjoner. Utvalget skal foreslå ordningen av undervisningen og eventuell integrasjon av skolen i institusjonens virksomsomhet.

Behov for undervisningslokaler, utforming og plassering av lokalene og finansieringsordning skal kartlegges, videre behov for opplæringsplaner, samvirkeorganer, læremidler o.l., samt behov for informasjon, veiledning for eksempel i form av reiselærervirksomhet og etterutdanning.

Skolesjef Lars Skaalnes, Egersund, er formann for utvalget, og de øvrige medlemmer er: psykolog Josef Egeland, Tønsberg, områdeoverlege Ingolf Gimse, Hamar, generalsekretær Sigurd Gohli, Notodden, underdirektør Asbjørn Langås, Trondheim, skolestyrer Ove Snähre, Halden og skolestyrer Sigrun Wormeland, Oslo.

Utvalgets sekretær er konsulent Samson Bjørke i Kirke- og Undervisningsdepartementet.

---

omtaler Lossius-utvalgets innstilling som «et nytt, fint omsorgsbetänkande från Norge».

I Pennsylvania har en domstol tvunget delstaten til å praktisere prinsippet om at alle utviklingshemmede barn skal få en eller annen form for spesialundervisning eller trening til de er 21 år. Samme prinsipp er drevet igjennom i andre amerikanske delstater.

En annen domsavsigelse i New York går ut på at verdens største anstalt for utviklingshemmede (med 5 000 senger) skal oppløses. I staten Nevada har man fått halvåpne omsorgsformer i en slik utstrekning at tallet på klienter i internater har kunnet reduseres vesentlig.

— Overalt finnes det store mangler. Også hos oss. Når andre gjør fremskritt så hjelper det oss, skriver Richard Sterner. Vi er ikke ensomme i verden. Her finnes faktisk en basis for en verdenssolidaritet som vi bør forsøke å styrke. Det er helt fantastisk hvor mye vi har felles — selv med utviklingsland som vi må forsøke å gi en håndsrekning.

MER SKEPSIS FRA SKOLEHOLD:

Kommunene tenker på økonomien

Odelstingsproposisjon nr. 66 — om lov om bridge i lov av 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen — blir fortsatt kommentert på skolehold med adskillig skepsis omkring den praktiske gjennomføring av loven. I Norsk Skoleblad nr. 43 reiser skolestyrer Odd Steinsholt spørsmålet om i hvilken retning lovvedtaket vil føre utviklingen. Han betrakter ellers proposisjonen som et uttrykk for en prosess som allerede er i gang, nemlig de funksjonshemmedes innmarsj i grunnskolen.

I proposisjonen foreslås et skille mellom ekstern og intern spesialundervisning. Størst tilskudd vil bli gitt til den eksterne spesialundervisningen. Ut fra dagens situasjon er dette riktig fordi den eksterne spesialundervisningn er kostbarere. Men vil refusjonsordningen fremme departementets målsetting, nemlig at spesialundervisningen så langt råd er, skal organiseres i, eller i nær tilknytning til grunnskolen?

Hvis — alle forhold tatt i betraktning — et barn kan få det beste undervisningstilbud i tilknytning til grunnskolen, skal det ikke være nødvendig at tilbudet samtidig blir billigere enn ekstern spesialundervisning.

Kravene om at kommunene skal ha ansvaret for spesialundervisningen er sikkert riktig ut fra den tankegang at de som føler problemene sterkest, også er best istand til å løse dem. Det er vel også grunn til å tro at kommunene har gjort så lite fordi det har kostet lite eller ingenting å sende barna på statens spesialskoler. På den annen side blir det det samme for barna og foreldrene om det heter offentlig spesialskole eller ekstern spesialundervisning.

Jeg tror vi må erkjenne det forhold at de som bestemmer i kommunene, legger avgjørende vekt på hva som er økonomisk fordelaktig. Hvis det derfor er et mål å integrere flest mulig av de funksjonshemmede i grunnskolen, må også det økonomiske grunnlag legges tilrette for det, skriver skolestyrer Steinsholt.

JOHN JOHNSEN
Trykkeri
Levanger — Telefon 81 723

WESCHE BLOMSTERFORRETNING
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

TRONDHEIM MØRTELVERK A/S
Sentralbord 29 673 — Trondheim

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

M. HAUGLAND
Trelast- & Entrepenørforretning
BORKENES

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

BESØK
WIGS FYSIKALSKE INSTITUTT
Strandgt. 17 - Telefon 72 9 56 - Gjøvik

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 - Telefon 29 263
Trondheim

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09
Produsent av STJERNEDEKK

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

JUST JACOBSENS EFTF.
Kjell Nordby
ALT I DAGLIGVARER
Husvik — 3152 Jersøy
Telefon Tønsberg 24 651

Tønsberg — Kongsvinger — Haugesund — Harstad
Gressvik — Molde — Mandal

BRØDR. DALBAK A/S
Kobber- og Blikkenslager
Kilen - Tønsberg - Telefon 12 336

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN
GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

JOH. BAKKELI
MALERMESTER
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

KROSNES LANDHANDEL
Inneh.: Svein Halvorsen
Alt i Kolonial
Friske varer fra kjøledisk
Krossnes, Gressvik — Tlf. 27 189

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik **Telefon 27 202**
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

HANS A. ULVEBNE
Blikk- kopperslagermester
Kirkegt. 200 - Telefon 23 525
Haugesund

STÅLMONTASJE
Postboks 1037 — Telefon 27 585
SMIA BRUKSKUNST
Haraldsgt. 81 — Telefon 22 977
Haugesund

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

S. ABRAHAMSEN
Optisk Forretning — Urmaker
Høreapparater
Mandal — Telefon 61 017

BO-KJØKKEN
Einar Gabrielsen
Møbel- & Trevarefabrikk A/S
4070 Randaberg — Stavanger
Tlf. 40 166 - 40 702

FRITHJOF SALVESEN
Mandal — Telefon 61 596
Bok-, Aksidens- og Offset-trykkeri

Kristiansund N. — Kongsberg — Hønefoss — Verdal — Skien
Kopervik — Nesbyen — Vennesla — Oslo — Molde

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

KJÆRAN BILSERVICE
Verdal — Telefon 78 623
Esso oljer og bensin

WIIGMASKIN A/S
Telefon 52 622 — Molde

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S
Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64
OSLO

PORSGRUNN HANDELSLAG

Ass. forretning

3900 Porsgrunn — Telefon 52 2 79

Trøndelag Tresonitfabrikk A/S

Namsos — Tlf. 73 010

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET

Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

REALF GRØDEM

Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

BØRSTAD GJESTGIVERI

— Like ved stasjonen

Namsos — Tlf. 72 131 - 72 994

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL

Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser

Kirkegt. 55 — Ålesund — Tlf. 24 268

ALT I BYGNINGSARTIKLER

DAL BYGG A/S

Dal — Telefon 76 16 15

BYGGMESTER

BIRGER PEDERSEN A/S

Entreprenørforretning

Namsos — Sentralbord 72 355

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

KONGSVINGER BLIKKENSLAGERVERKSTED
Inneh.: A. Øiongen
Kongsvinger — Telefon 14 438

GUNDERSENS KAFFEBUTIKK
BYENS BESTE
E. Gundersen
Telefon 14 315 - Kongsvinger

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

ØSTFOLD BILLAKKERING
Moderne lakkeringsverksted
Ludv. Engesvei 21 - Tlf. 56 795
Sarpsborg

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 37 180 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

TUNEMS RENHOLD
Rengjøring — Vinduspuss
Daglig renhold
Svenskegt. 1 - Telefon 81 760 - Halden

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Hølbø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

T. SIVERTSEN
6390 Vestnes — Telefon (072) 80 116
Bakeri & Kolonial

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

MANSTAD KJØTT & KOLONIAL
Inneh.: Øivind Karlsen
Ass. Dagligvareforretning
Manstad — Onsøy Tlf. 33 277

NAMSOS FYSIKALSKE INSTITUTT
Namsos — Tlf. 72 544

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

TORVETS TOBAKKSFORRETNING
Tobakk - Lesestoff - Konfekt
Torvet - Tlf. 12 954 - Fredrikstad

BRIAB VOGNSERVICE
Serviceverksted for bremser
til alle kategorier tilhengere
Moderne bremseprøveanlegg
1652 Torp. Tlf. 14 954 - 14 955

LILLEHAMMER
GULV- & VEGG SERVICE
Ragnvald Moe & Sønn
Telefoner 53 611 - 52 132
Storgaten 115 — Lillehammer

G. NILSENS BAKERI
Anbefales
Buhølen — Telefon 65 379

HAGBART JAKOBSEN
Fargehandel
Spesialforretning i maling
Fredrikstad - Telefoner 12 586, 12 556

HOLMENS AUTO
Rygge — Telefon 60 360 - Privat 60 091
Utfører reparasjoner av alle slag
Bergningsvogn til alle formål

JOHS. SANDVIK A/S
«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

Langgatens Fysikalske Institutt
Langgt. 42
Sandnes — Tlf. 62 199

FORUS PUKKVERK
Sand og pukk
Lura — Sandnes
Tlf. 75 665 - 72 200

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

GJØVIK STENINDUSTRI
Monumenter - Skifer - Bygningsplater
Pent arbeide
Gjøvik — Telefon 71 374

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

GLÅMDALEN FYSIKALSKE INSTITUTT
Engensgt. 1 - 2200 Kongsvinger - Tlf. 15 1 12

LEIF STRØMØY
Båt & Motorverksted
Strandgt. 11 - Tlf. 63 147 - Sandefjord

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

GJØVIK OG OPPLAND FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

AUSTVOLL MØBELFABRIKK
Sandnes — Tlf. 62 349
Overfalsede skapdører

NORSK RAMMEFABRIKK A/S
Gullistefabrikk
Skotterud - Telefon Kongsvinger 35 568

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

RADIO-TV A/S
Vi har utvalget i Radio og TV
Horten — Telefon 43 511

Spillum — Fredrikstad — Stavanger — Verdal — Larvik
Skjeberg — Hamar — Sandnes — Namsos

SKOGMOS BILSERVICE A/S
Spillum i Namdalen - Tlf. 72 061
Bensin — Oljer — Service
Cabbi og Cavalier Campingvogner

ROLF MYHRE
BUNTMAKER
Fredrikstad — Telefon 15 627
Spesialforretning i pelsvarer

H. O. MOEN IMPORT
Stort utvalg i kjoler og stoffrester
Namsos Telefon 73 177

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

RØNNEBERG & CO.
Fothelsesenter
Off. aut. protesetekniker
Nykirkebakken 9 — 4000 Stavanger

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

E. FINSTAD
Aut. Installatør
Verdal — Telefon 78 888
Spesialfirma i belysning
Komfyrer - Kjøleskap - Fryseskap m. m.

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes — Tlf. 61 768

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

FREDHEIM TREVARE
Produsent av «Husmorvinduet»
Odnesveien — Nygard
Telefon Gjøvik 73 140

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

BIRI-MØBLER A/S
Sentralbord 99 486 — Biristrand

SKI OG ÅS MØBELFORRETNING
Telefon 27 726
Nordbyveien — SKI
Telefoner: 86 17 13 - 86 20 95
Ås — Telefon 94 04 19

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

TOMREN A/S
Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

ERIK'S DAGLIGVARE
Godt utvalg
Kråkerøy — Telefon 37 201

Besøk
ÅSPAVILJONGEN RESTAURANT
God mat — God utsikt
3000 Drammen — Telefon 83 37 47

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

INGENIØRFIRMA NOR-KLIMA
SVERRE SVENDSEN & CO.
Varme — Ventilasjon — Klimaanlegg
Tollbodgt. 8 - Tlf. 83 59 43 - 3000 Drammen

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

GJØR DERES INNKJØP I
LUNDE HANDEL
Alt i Dagligvarer
Kråkerøy — Telefon 37 111

URDS BARNEUTSTYR
Alt i Barneklær
Steinkjer - Telefon 61 604
Filial: Verdal, tlf. 78 485

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

C. H. EVENSEN
Elektriske ovner for industrien
Fredrikstad — Telefon 21 076

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i rokesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

Christiansands Babymagasin
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

Føreland Karosserifabrikk A/S
Spes.: Lettvekts Stålkarosseri
Øverbø pr. Kristiansand S. - Tlf. 38 005

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

SANDNES KALKBRÆNDERI
Strandgt. 131
Sandnes — Tlf. 61 727
En god handel gjør De i

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

TORP BENSIN OG SERVICE
ERLING EKEDAL
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Fredrikstad — Tlf. 14 189

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

E. MENGSHOEL A/S
Lillehammer — Telefon 53 520
Byggevarer — Trelast

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

MYRVANG KJØTT
Alt i Kjøtt — Pølse og Påleggsvarer
St. Mariegt. 77/79 - Tlf. 55 977 - Sarpsborg

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Eik
Telefon Tønsberg 16 011

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Mobler

BRØDR. AAKVIK A/S
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. Installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

O. NØRVE A/S
Ålesund — Sentralbord 25 740
Trelast — Bygningsartikler

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

MOBIL TALURITLÅS OG SPEILVERKSTED A/S
Chr. Smithsgt. 14 — Tlf. 83 26 94

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

SOLVANG BENSIN & SERVICE
Synnøve og Vigleif By
Furnesvn. 111 - 2300 Hamar - Tlf. 22 6 65
Vask - Smøring - Oljeskift - Rekvisita
Parafin - Fyringsolje — Kiosk: Tobakk - Frukt - Sjokolade - Is - Mineralvann

ARNE MOEN
Byggmester — Entreprenørforretning
Molde — Sentralbord 51 088

GULSKOGEN GARTNERI
Snitt Blomster
Gulskogen Telefon 83 35 80
Blomster til alle anledninger

STÅL & ALUM. SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

ORKERØD SELVBETJENING
Inneh.: B. Nordnes
Alt i Dagligvarer
Rambergvn. 24 - Jeløy - Telefon 53 717

GRAVDAHLS EFTF.
KJØTTFORRETNING
Lier — Tlf. 84 60 41 - 84 62 03
DRAMMEN

BRØDRENE HUSE & SØNNER
Murmester- og Entreprenørforretning
Askim — Telefoner: 88 17 64 - 88 25 79

HOTELL SOCIETETEN
Vertskap: Marit og Finn Vik
3080 Holmestrand — Telefon 51 7 98

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

HJØRNET MATSENTER
Alt i Dagligvarer for ethvert behov
Snippen - Telefon 82 490 - Halden

STOR-VASK A/S
Telefoner 26 666 - 27 696
SKIEN

SYSTEM-SERVICE A/S
Alt i kontormaskiner
Spesialverksted
Telefoner 24 790 - 24 791
Blomsgt. 33 SKIEN

ENGE FABRIKKER A/S
Hvarnesruta pr. Larvik - Tlf. (73 100) 21
Salg av alle slags høvlede og uhøvlede trematerialer

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

EUGEN SØRENSEN
Tepper — Møbler
Holmestrand — Telefon 51 207

H. A. DAHLS MØBELFORRETNING A/S
Møbler — Tepper
Brevik — Telefon 70 034

E. SLORER JACOBSEN & CO.
Speiderveien 29 - Fredrikstad
Telefoner: 16 540 - 16 945
«HAVETS DELIKATESSER»

Stavanger — Sandefjord — Molde — Ålesund — Minnesund — Arendal
Sør-Audnedal — Larvik — Hønefoss — Spillum

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

ARNE A. WAMS EFTF.
ALT I DAGLIGVARER
Tlf. 85 70 07 — Vikersund

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

NORDSTRAND FOTO
Alt i Foto og Smalfilmutstyr
Storgt. 20 - Hønefoss - Telefon 22 251

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

SØRENSENS EFTF.
BAKERI
2092 Minnesund — Telefon 76 80 78

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meiertemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

JOHAN P. BJØRNSETH
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

ARNE MOEN
Byggmester — Entreprenørforretning
Molde — Sentralbord 51 088

ASBJØRN VIKHAGEN
Blikkenslagerverksted
Ventilasjonsanlegg
Molde — Telefon 52 105

EDB SENTRALEN A/S MOLDE
Molde — Sentralbord 53 833

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

LYSKOPIANSTALTEN

Ø. Langgt. 71 (inng. ved Irma) Tønsberg - Telefon 12 6 86

Vår kapasitet er øket sterkt
og tilbyr alt i:

LYSKOPI

PLANKOPI

ELEKTROSTATISK KOPI
(kopi av attester, dokumenter osv.)

ELEKTROSTENSILERING

STENSILERING

Henter og bringer

Grafia Boktrykkeri, Oslo